

ВІРМЕНСЬКИЙ МЕДІАЛАНДШАФТ У КОНТЕКСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ МЕЖІ ТИСЯЧОЛІТЬ

Косюк Оксана Михайлівна

ORCID ID: 0000-0001-8093-1961

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри соціальних комунікацій
Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

На фоні воєн в Ізраїлі та Україні азербайджано-вірменське протистояння в Нагірному Карабасі не отримує належного висвітлення. І проблема, на наш погляд, не лише у міжнародних геополітичних пріоритетах, а й у внутрідержавних інформаційних проблемах Азербайджану та Вірменії, про які вже частково йшлося у нашій публікації «Пропаганда як журналістика під час війни (на прикладі ЗМІ Азербайджану та України)» [7]. Та й учені, ніде правди діти, охочіше звертаються до напівправди величній (набагато давнішої ніж, приміром, єгипетська) історії Вірменії чи зороастрійської «Персії» (частиною якої був древній Азербайджан), аніж до їх невтішної сучасності. За винятком непомірно суб'єктивних влогів з відеохостингу YouTube, немає з ким і чим вступати у дискусію, тому обмежимося констатацією фактів.

Щоб ідентифікувати рівень свободи слова та відслідкувати втілення журналістських стандартів (на фоні продукування й поширення інформації про світові соціальні злами та війни), здійснимо невелике дослідження найрейтинговіших вірменських медіа. Принагідно задіємо контент-аналіз порівняння та інші методи наукових досліджень.

Найважливіші стратегічні проблеми Вірменії – це протистояння у Нагірному Карабасі та невизнання світовим співтовариством Геноциду вірмен в Османській Туреччині початку минулого століття.

Вірменія, як і всі пострадянські країни, тривалий час дотримувались єдиної ідеологічної доктрини, тому навіть свобода слова, багатопартійність та поява рекламного бізнесу ситуацію кардинально відразу не змінили. Окрім того, більшість ЗМІ Вірменії – за кордоном (турецькомовне видання «Agos Туреччини», американський «Вірменський дзеркальний глядач», вірменсько-перський «Аракс», який виходить в Тегерані, російськомовні «Ноїв ковчег», «Газета вірмен Росії» тощо). У діаспорі вірмен проживає втричі більше, ніж на території держави. З 2012 року різко впали ціни на послуги провайдерів, тому Вірмени, як і майже всі народи світу, активно переходять у віртуал.

Інформаційний простір материкової Вірменії репрезентують такі ЗМІ, як «Herq», «Mamul», «1News», «Armenpress», «Перший вірменський інформаційний», дочірній проект інформаційного агентства «Sputnik» «SputnikArmenian», «PanArmenian» тощо. На початку загострення нагірно-карабаського конфлікту саме ці сайти найбільше потерпали від кібератак азербайджанських хакерів [9].

Загалом вірменські інтернет-видання поділяються на російськомовні («Новое время»), багатомовні («Herq», «Mamul», «1news», «Armenpress», «Aravot», «Yerkir», «Arka», «MediaMax», «Перший вірменський інформаційний», «Tert», «ArmInfo», «Pan Armenian», «Sputnik Armenian») та вірменомовні («AZG», «Noyan-Tapan», «Armnews»).

З часу прийняття Незалежності майже всі мас-медіа контролюються державою, політичними партіями, підприємцями, хоч це не відображено у жодному національному реєстрі. Потужний медіахолдинг «Pan Armenian» (включно з

телеканалами «Вірменія» та «Шант») спершу був пов'язаний з родиною колишнього президента країни Сержа Саргсяна. На початку 2019 року мас-медіа оголосив про припинення діяльності через зміну акціонерів. Як вислід – канал «Шант» став власністю олігарха Михайла Багдасарова, а «Вірменія» – проросійського очільника партії «Квітуча Вірменія» Гагіка Царукяната [8]. «Yerkir Media TV» пов'язують з революційною федерацією вірменської діаспори Дашнакцутюн. «Н2» фінансує виконувач обов'язків прем'єр-міністра Армен Геворгян, «Єреван» – колишній генеральний прокурор Агван Овсепян [3]. «AP TV» – власність компанії сім'ї олігарха Гранта Варданяна «The Grand Candy». І тільки громадське ТБ («Громадське телебачення Вірменії», канал «Вірменія» медіагрупи «Pan Armenian» та релігійний канал Вірменської апостольської церкви) створюють об'єктивну конкуренцію на медіаринку.

Вплив держави на ЗМІ став особливо відчутним після того, як 27 жовтня 1999р. телеканал «A1+» «неналежно» продемонстрував теракт, під час якого у залі засідання розстріляли парламент Вірменії та вбили прем'єр-міністра Вазгена Саргсяна [6]. Потім тривали утиски. 2 квітня 2002р. канал закрили. З тих пір «A1+» постійно брав участь у конкурсах на право мовлення, однак безрезультатно. 2018 року редакція перейшла на інтернет-платформу, створивши YouTube-канал, який вже у 2021 р. мав більше 170 тисяч підписників [5].

Колосально напруженими для ЗМІ Вірменії були вибори 2017р. У зведеннях світових правозахисних організацій постійно фігурували погрози, розправи, позови до суду тощо. За даними «Репортерів без кордонів», жертвами фізичного насилля тоді стали 17 вірменських журналістів [4].

В результаті було впроваджено низку законодавчих ініціатив, які вкрай обмежили доступ до інформації. Зокрема, згідно із поправками, прийнятими парламентом 23 березня 2017р., журналістам не дозволено відвідувати засідання уряду, а міністрам заборонено давати інтерв'ю без офіційного дозволу прем'єра [1]. Зміни також зобов'язують журналістів отримувати згоду усіх, без виключення, осіб на оприлюднення будь-яких даних [8].

Дивно, що на фоні не дуже втішної ситуації, у якій навіть громадське телебачення Вірменії – прихильник ідей та ініціатив уряду, продовжує функціонувати розслідувальна журналістика та її найрейтинговіше втілення – засноване ще у 2001р. видання «Hetq» («Слід») [2].

Вочевидь, ЗМІ Вірменії чекає ще довгий шлях у боротьбі за незалежність та прозорість, однак уже варто відзначити позитивні трансформації: від 2018 року Вірменія піднялася на 19 щаблів у рейтингу свободи слова та отримала 61 позицію у 2020 р. (в час тривання Другої карабаської війни). А станом на 2024 р. піднялася ще на 18 «сходинок» на 43 місце, випередивши Італію, Польщу, Америку Україну та багато інших демократичних держав.

Список використаних джерел:

1. Baghdasaryan, Laura & Barseghyan, Suzanna & Stepanyan Shoghik. (2019) Media consumption and information preferences in Armenia. Yerevan: «Region» Research Center, 6–7.
2. Hetq. (2020–2024). Investigative journalists/ <https://hetq.am/hy> (as of December-February 2020–2024).
3. Law on Not Opening «A1+». (2020). News Online <http://www.yerevannights.com/NewsOnline/article.aspx?id=159> (as of 10 May 2021).
4. Law on Not Opening «A1+». (2020). News Online <http://www.yerevannights.com/NewsOnline/article.aspx?id=159> (as of 10 May 2021).

5. A1+. (2021). YouTube-канал. <https://www.youtube.com/user/a1plusnews> (станом на грудень-лютий 2020-2021).
6. Драчук, Сергій. (2009) Через десять років Вірменія згадує розстріл у парламенті. Радіо свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/1862724.html> (станом на 10 травня 2021).
7. Косюк О. М. Пропаганда як журналістика під час війни (на прикладі ЗМІ Азербайджану та України). Proceedings Book. Taras Shevchenko 9 th international conference on social sciences. 14-15 august, 2023. Lutsk-Ankara. С. 365–370.
8. Բեդլյան, Աստղիկ. (2020): Դատախազությունը ստուգում է Միքայել Մինասյանի մասին վարչապետի մամուլի քարտուղարի հրապարակած տեղեկատվությունը: Ռադիո «Ազատություն». <https://rus.azatutyun.am/a/30583867.html> (մուտք՝ 2020 թվականի ապրիլի 29).
9. Հայտարարություն որոշ կայքերի տեղադրման մասին. (2020): Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ծառայություն. <https://www.sns.am/hy/> (2020 թվականի դեկտեմբերի 28-ի դրությամբ).